

pij een nieuwe stijl van wiskundebeoefening opleverde, het wiskundig modelleren. Kenmerkend voor deze ontwikkeling was dat in de reflectie op de toepassing van de wiskunde het mathematiseringsproces, voorheen stilzwijgend aanvaard, nu expliciet werd gemaakt. De bruikbaarheid van de wiskunde bleek niet zozeer in de stand en de resultaten van de wiskunde te zitten, maar in het wiskundig denken in ruime zin, gevangen in het procédé van het wiskundig modelleren.

Deze doorbraak leverde volgens Alberts niet alleen een nieuwe definitie van en visie op toegepaste wiskunde op, maar was ook van invloed op de maatschappij. Het wiskundig modelleren bepaalde de denkwijze binnen het regulerende optreden van de overheid in het economisch leven en de bijbehorende mathematische perceptie van die economie. Zo had het wiskundig denken een groeiende inbreng op zowel macroniveau (planmatigheid), mesoniveau (industrialisatie) als microniveau (hogere techniek). Deze hogere techniek kwam met de maatschappelijke bewustwording van de wiskundigen samen in de in 1956 nieuw opgerichte opleiding tot wiskundig ingenieur. Onder aanvoering van de wiskundige R. Timman zag deze opleiding als eerste het licht aan de Technische Hogeschool in Delft, later gevolgd door de andere technische hogescholen en universiteiten. De invulling van deze opleiding leidde tot een verzelfstandiging van de hulpfunctie van de wiskunde als wetenschap en leverde zo een verdere bijdrage aan de ontwikkeling van het concept 'wiskundig modelleren'.

In *Jaren van berekening* fungeren de geschiedenis van de oprichting van het Mathematisch Centrum en de oprichting van de opleiding tot wiskundig ingenieur niet slechts als voorbeeld van toepassingsgerichte initiatieven in de wiskundebeoefening in naoorlogs Nederland. Het interessante van deze instellingen ligt voor Alberts in hun hoedanigheid als expressie van een herziening van de relatie tussen de wiskunde en de buitenwereld. In een behoorlijk gecompliceerd inleidend hoofdstuk wijdt Alberts uit over het in deze context cruciale begrip 'mathematisering'. Vervolgens laat hij in negen zorgvuldig opgebouwde hoofdstukken op overtuigende wijze zien hoe de initiatieven van de wiskundigen een weerspiegeling van de naoorlogse cultuur en mentaliteit van berekening vormden, en hoe de wiskunde op haar beurt deze samenleving beïnvloedde. Hiervoor beweegt zijn betoog zich afwisselend op drie niveaus: het niveau van de wiskunde en de wiskundebeoefening, dat van de veranderende maatschappelijke positie van het vak, de visies daarop en de institutionalisering, en dat van de samenleving waarin het wiskundig denken zo'n positie inneemt. Het wiskundig modelleren vormt tussen deze niveaus en dus ook binnen het betoog het bemiddelende element. Het resultaat is een indrukwekkend, maar op sommige plaatsen toch ook gecompliceerd en soms moeilijk te volgen betoog. Bladspiegel, de vele illustraties en de onderaan de bladzijde opgenomen voetnoten maken het over het algemeen tot een prettig leesbaar werk.

Kortom: Alberts geeft in zijn werk niet alleen een intrigerend kijkje in de keuken van de wiskundebeoefening, maar biedt tevens een verrassende en waardevolle bijdrage aan de beschrijving en verklaring van de maatschappelijke naoorlogse ontwikkelingen in Nederland.

S. la Bastide-van Gemert

P. B. R. de Geus, *Staatsbelang en krijgsmacht. De Nederlandse defensie tijdens de Koude Oorlog* (Den Haag: Sdu uitgevers, 1998, 244 blz., ISBN 90 12 08642 6).

Het Nederlandse defensiebeleid na de Tweede Wereldoorlog is er in historische publicaties tot op heden nogal bekaaid vanaf gekomen. Pas sinds enkele jaren zijn een paar relevante deelstudies verschenen. Het is de verdienste van oud-minister van defensie P. B. R. de Geus dat hij

het onderwerp in zijn geheel bij de kop heeft genomen. Als uitgangspunt van zijn studie neemt hij de zin die tot 1983 in de grondwet stond: 'Tot bescherming der belangen van de staat is er een krijgsmacht'. De Geus vraagt zich af welke de belangen waren die moesten worden beschermd en of Nederland daartoe over een adequate krijgsmacht beschikte. Het fundamentele staatsbelang van Nederland was volgens hem duidelijk en formuleert hij reeds op de tweede pagina: de vrede te bewaren en, mocht dat niet lukken, te voorkomen dat een conflict zou escaleren tot een kernoorlog. Aan het eind van zijn boek concludeert hij dat de Nederlandse krijgsmacht hiervoor toereikend was.

Staatsbelang en krijgsmacht is een enigszins hybride boek. De eerste hoofdstukken bevatten een vlotte beschrijving van de ontwikkeling van de drie krijgsmachtdelen tot het einde van de jaren zeventig. Ze zijn voornamelijk gebaseerd op bestudering van de literatuur en de defensie-nota's. Op verschillende plaatsen houdt De Geus echter te weinig afstand en lardeert hij zijn betoeg met zijn persoonlijke opvattingen. Zijn hart ligt bij de marine. Haar officieren werden niet gekweld door Calimero-gevoelens' ten opzichte van de andere NAVO-lidstaten. De wijze waarop oud-marine-officier De Geus over de plaats van de Nederlandse krijgsmacht, en vooral van de marine, in het bondgenootschap schrijft, is daarvan een perfect voorbeeld. De luchtmacht was vanaf het begin geheel internationaal georiënteerd en stelde (daardoor) naar de mening van de auteur de Nederlandse belangen te weinig voorop. Het moeizaamst was de gang van zaken bij de landmacht. Als gevolg van organisatorische en personeelsproblemen telde zij volgens De Geus pas vanaf midden jaren zestig internationaal volwaardig mee.

De laatste hoofdstukken van het boek hebben een geheel ander karakter. Hierin behandelt De Geus de periode waarin hij zelf in verschillende functies bij de beleidsvorming betrokken was. Hij laat de draad van het verhaal los en gaat over op een sterk persoonlijk getint verslag van vooral het politieke debat over de kernbewapening. Hoewel dit jammer is, moet worden gezegd dat dit deel van het boek de meeste interessante passages bevat. Een voorbeeld hiervan is De Geus' oordeel over de organisatie van het ministerie van defensie en vooral over het nut van de functie van chef defensiestaf (CDS). 'Eigenlijk heb ik gedurende mijn jaren op Plein 4 ...de CDS (onverlet zijn loyaliteit) nooit iets horen zeggen waar de bewindslieden wat mee konden', concludeert hij onomwonden.

Verschillende beweringen die De Geus met grote stelligheid poneert, roepen vragen op. Zo gaat hij uit van het axioma dat bij een complete natie-staat een complete krijgsmacht hoort, bestaande uit een 'harmonisch' opgebouwde marine, land- en luchtmacht — ook, of beter: juist, als een natie-staat deelneemt aan een politiek-militair bondgenootschap. Nederland moet 'op alle fronten' volwaardig meedoen om bij de besluitvorming waarbij de belangen van het land in het geding zijn, te worden gehoord. Hoewel De Geus hier een belangrijk punt heeft, is zijn uitgangspunt toch voor discussie vatbaar. In een bondgenootschappelijke verdediging is de overleving van een individuele lidstaat *qualitate qua* afhankelijk van de *collectieve* wil, planning en inzet van militaire middelen ter bereiking van het gemeenschappelijke doel, dat voorop staat. In het verlengde van dit vraagstuk van '*balanced national farces*' versus '*balanced collective farces*' ligt de volgende kanttekening. De Geus stelt terecht dat het onderscheid tussen NAVO- en nationale taken 'vals' is, maar waarom karakteriseert hij de bijdrage van de land- en de luchtmacht dan denigrerend als 'toeleveranciers van de NAVO'? Wat is er mis mee dat deze krijgsmachtdelen vrijwel geheel redeneerden vanuit de behoeften van de NAVO-bevelhebber in Europa? En wat verstaat De Geus precies onder, wat hij noemt, een 'adequate bijdrage'? Hier komen we bij de politieke kernvraag die in de opdracht uit de grondwet verscholen lag. Hij meldt niet meer dan dat Nederland deed wat mocht worden verwacht. Nederland telde mee in het Amerikaanse denken, schrijft de oud-bewindsman niet zonder trots. Maar bijna nergens kan hij de Nederlandse invloed precies aanwijzen.

Zo zijn er nog wel enige opmerkingen bij dit boek te maken. Toch kan ik het iedere geïnteres-

seerde ter lezing aanbevelen. Het geeft een goed overzicht van de Nederlandse defensie-opbouw, aangevuld met persoonlijke ervaringen en gezichtspunten. Nam iedere oud-minister maar de moeite om een boek te schrijven.

J. Hoffenaar

C. van Esterik, *Het zout der aarde. UAF 1948-1998. Vijftig jaar hulp aan vluchteling-studenten* (Amsterdam: Bert Bakker, 1998, 301 blz., f45,00, ISBN 90 351 1972 x).

Het Universitair asyl fonds — thans Stichting voor vluchteling-studenten university assistance fund — is in 1948 opgericht als uiting van verontwaardiging over de staatsgreep in Tsjecho-Slowakije. Het fonds stelde en stelt zich ten doel, studenten en docenten die om des gewetens wille hebben moeten vluchten, in Nederland financieel te steunen en te begeleiden. Later kwamen als doelgroep de slachtoffers van discriminatie daarbij.

In vijf segmenten van tien jaar wordt de geschiedenis van de organisatie geschetst tegen de achtergrond van de tijdgeest. Het eerste decennium werd beheerst door de Tsjechische vluchtelingen in 1948 en de Hongaren in 1956. Beide gebeurtenissen deden een golf van verontwaardiging door Nederland vloeien, zodat er geld genoeg was om beurzen te verstrekken aan de student-vluchtelingen, die toen nog niet in aanmerking kwamen voor rijksstudietoelagen. Het contact met het ministerie van justitie was goed: beurs en verblijfsvergunning gingen hand in hand.

De volgende tien jaar deden geen opslaaingen in de koude oorlog zien. Het veranderend rechtsbewustzijn ontdekte echter in racisme een nieuwe reden, iemand als vluchteling te accepteren. Geleidelijk kwamen (Zuid-)Afrikaanse studenten in aanmerking voor steun, mits ze naar Nederland kwamen. In deze jaren bleek hoe gevaarlijk het is voor een charitatieve organisatie om alleen van particuliere steun afhankelijk te zijn. Niet alleen namen giften van particulieren in deze periode zonder dramatische incidenten af, maar ook moest aan een grote beleidswijziging afstemming met grote donoren in het bedrijfsleven vooraf gaan.

Het beeld dat opkomt, is dat van een organisatie die tot dan toe door het bestuur werd geleid, maar in 1968, zoals meer organisaties in de hulpverlening, ten prooi viel aan professionalisering. Het beleid werd steeds meer door zijn full-time personeel, vooral de directeur, bepaald. Dit had tot gevolg, dat het UAF zich niet beperkte tot zijn statutaire doelgroep, maar zich met het algemeen vluchtelingenbeleid ging bemoeien en probeerde te fuseren, eerst met het Nederlands centrum voor buitenlanders, wat mislukte; later met Amnesty international en Release, wat na in extenso geschetst vergaderwerk leidde tot de oprichting van de koepelorganisatie VVN, Vereniging vluchtelingenwerk Nederland. In het laatste decennium krijgt de doelstelling van begeleiding van de studenten bij de studie weer meer aandacht.

Het boek maakt naast de archieven van het UAF ruim gebruik van uitgewerkte interviews met bestuursleden, vrijwilligers en werknemers van de stichting en (ex-)cliënten. Deze geven een levendig en samenhangend beeld van een kleine, maar goed georganiseerde en in alle soberheid zeker niet arme organisatie — arm noch aan geld, noch aan connecties — die daardoor veel voor haar doelgroep kan bereiken. Misschien is het beeld enigszins vertekend doordat de opgenomen interviews alleen met succesvolle mensen zijn gehouden: een kamerlid, een hoogleraar, een ambassadeur. Terloops wordt vermeld dat vele studenten niet afstuderen, maar interviews met hen ontbreken.

In het woord vooraf wordt van een hoge ambitie blijk gegeven: het boek belooft een aanzet te geven tot de geschiedenis van het Nederlandse vluchtelingenbeleid. Die aanzet blijft echter voor historici het proefschrift van J. W. ten Doesschate, *Asielbeleid en belangen* (1993), en